

การบริหารตามหลักอริยสัจสี่

ความหมาย

การบริหารตามหลักอริยสัจสี่ (Four Steps OF Noble Truth Administration) คือ การดำเนินการแก้ปัญหาองค์การตามขั้นตอนทั้งสี่ของอริยสัจ ได้แก่ (1) การกำหนดปัญหา(ทุกข์)ขององค์การ (2) การวิเคราะห์สาเหตุของปัญหา(สมุทัย) ขององค์การ (3) การกำหนดวัตถุประสงค์ของแก้ปัญหา (นิโรธ) ขององค์การ (4) การกำหนดวิธีการแก้ปัญหา(มรรค) ขององค์การ โดยใช้กลุ่มบุคคลทุกระดับในองค์การมาช่วยกันแก้ไข

ความเป็นมา

การนำหลักอริยสัจสี่ มาใช้ในการบริหาร เริ่มเมื่อ ปี พ.ศ. 2526 โดยศาสตราจารย์ ดร.สำเร็จ บุญเรืองรัตน์¹ ได้ใช้หลักอริยสัจสี่ บริหาร จัดการ พัฒนา งานของสำนักทดสอบทางการศึกษา และจิตวิทยาทำให้ได้รับผลดี การวัดผลและการประเมินผลก้าวหน้ามีการสร้างเครื่องมือใหม่ ๆ เช่น แบบวัดความซื่อสัตย์ วัดความรับผิดชอบ เป็นต้น เครื่องมือวัดดังกล่าว มีการนำมาใช้ถึงปัจจุบัน

ในช่วง พ.ศ. 2530 - พ.ศ. 2536² ศาสตราจารย์สำเร็จ บุญเรืองรัตน์ บริหารจัดการงานวิชาการด้วยการแก้ปัญหาตามขั้นตอนอริยสัจสี่ และได้เป็นผู้นำในการวิเคราะห์ปัญหาการผลิตบัณฑิต ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิเคราะห์สาเหตุของปัญหาดังกล่าว กำหนดวัตถุประสงค์ในการแก้ไขปัญหา และดำเนินการแก้ปัญหา จนสามารถจัดตั้งมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ องครักษ์ จังหวัดนครนายก ได้สำเร็จ ก่อให้เกิดความเจริญก้าวหน้ามาจนถึงปัจจุบัน

พ.ศ. 2534 ศาสตราจารย์ ดร.สำเร็จ บุญเรืองรัตน์ ได้ศึกษาหนังสือ *วิธีคิดตามหลักพุทธธรรม* ของพระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต, 2533) ในหนังสือเล่มนี้ อธิบายถึง วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ ของพุทธศาสนา 10 ประการ มีวิธีคิดแก้ปัญหา 4 ขั้นตอน คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค เป็นวิธีคิดแก้ปัญหาวิธีหนึ่ง จึงได้นำมาเขียนไว้ในบทความ “สติปัญญา ความถนัด และการคิดกับการวัด และการประเมินผลการศึกษา” ในเอกสารหน่วยที่ 4 ชื่อชุดวิชา *จิตวิทยา และสังคมวิทยาพื้นฐานเพื่อการวัดผลและประเมินผลการศึกษา* มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (สำเร็จ บุญเรืองรัตน์, 2534ก) และในปีเดียวกันนี้ ได้นำวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ ซึ่งมีวิธีคิดแบบอริยสัจสี่ มาเขียนในวิชา *มน. 102 มนุษย์กับการใช้เหตุผลและจริยธรรม* ซึ่งเป็นวิชาศึกษาทั่วไปให้นิสิตรู้จักคิดแก้ปัญหาอย่างมีระบบ

ต่อมาในปีพ.ศ. 2546 ศาสตราจารย์ ดร. สำเร็จ บุญเรืองรัตน์ นำความคิดแก้ปัญหาตามสี่ขั้นตอนของอริยสัจมาสร้างเป็นทฤษฎีการบริหารองค์การ เขียนบทความ “การบริหารตามหลักอริยสัจสี่” ตีพิมพ์ในวารสาร *พุทธธรรม* ต่อมาปี พ.ศ. 2549 เขียนหนังสือ *การบริหารตามหลักอริยสัจสี่* ใช้เป็นตำราเรียนของนักศึกษา ระดับปริญญาโท และปริญญาเอก สาขาวิชาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล

¹ขณะดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการสำนักทดสอบทางการศึกษา และจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

²ขณะดำรงตำแหน่งรองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

การบริหารตามหลักอริยสัจสี่

การบริหารตามหลักอริยสัจสี่นี้ นำความคิด (1) การแก้ปัญหาตามขั้นตอนทั้ง 4 ของอริยสัจ มาใช้แก้ปัญหาขององค์การ โดยกลุ่มบุคคลระดับต่าง ๆ ขององค์การมาร่วมคิดร่วมทำการแก้ปัญหา (2) ธรรมแห่งประชาธิปไตย หรือธรรมาธิปไตย ที่บุคคลในองค์การต้องมี **คารวธรรม มีสามัคคีธรรม และมีปัญญาธรรม** การดำเนินงานขององค์การ บุคลากรทุกคนต้องยึด (3) **ทศพิธราชธรรม** ในการปฏิบัติงาน

ถ้าถือว่าการบริหารกิจการใด ๆ คือการแก้ปัญหาอย่างมีระบบ เพื่อให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ของกิจการหรือองค์การนั้น ๆ แล้ว สังคมไทยก็มีหลักการบริหารอย่างมีระบบเช่นกัน หลักการบริหารดังกล่าวนี้คือ การบริหารตามหลักอริยสัจสี่ ซึ่งเป็นหลักการคิดแก้ปัญหาอย่างมีระบบสี่ขั้นตอน ดังนี้

1. **การกำหนดปัญหา (ทุกข์)** คือการคิดและทำความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาขององค์การหรือกิจการนั้น ๆ บุคลากรที่เป็นผู้บริหารสูงสุดและกลุ่มบุคคลฝ่ายต่าง ๆ มาร่วมกันทำความเข้าใจให้แจ่มชัดว่า ปัญหาขององค์การคืออะไร

2. **การวิเคราะห์สาเหตุของปัญหา (สมุทัย)** คือการคิดวิเคราะห์ให้แจ่มชัดว่าปัญหาต่าง ๆ ขององค์การนั้นมีสาเหตุจากอะไร เช่น บุคคลขาดคุณภาพ บุคคลขาดความรับผิดชอบ เงินทุนไม่เพียงพอ เครื่องมือและอุปกรณ์ล้าหลัง กฎระเบียบล้าหลัง เป็นต้น

3. **การกำหนดวัตถุประสงค์ของการแก้ปัญหา (นิโรธ)** คือการกำหนดเป้าหมายที่เป็นรูปธรรมทั้งด้านปริมาณ คุณภาพ เวลา การเงิน ที่สอดคล้องกับปัญหาและสาเหตุของปัญหา เป็นเป้าหมายที่สามารถสังเกตและวัดได้ในการแก้ปัญหาแต่ละปัญหา

4. **กำหนดวิธีการแก้ปัญหา (มรรค)** ให้สอดคล้องกับปัญหา สาเหตุของปัญหา และเป้าหมายในการแก้ปัญหา ปัญหาหนึ่ง ๆ อาจมีวิธีแก้ปัญหาได้หลายวิธี แต่ละวิธีมีข้อดี ข้อเสีย ข้อจำกัดต่าง ๆ เลือกวิธีที่ดีที่สุดที่ประหยัดทั้งเวลา เงิน และสามารถปฏิบัติได้ไปใช้แก้ปัญหา

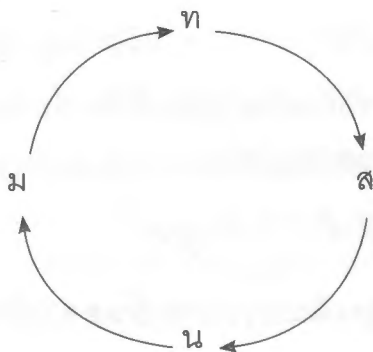
การดำเนินการตามขั้นตอนทั้งสี่นั้น ควรใช้กลุ่มบุคคลมาระดมความคิดปฏิบัติร่วมกัน ตั้งแต่ผู้บริหารสูงสุด และบุคคลฝ่ายต่าง ๆ เป็นการแสดง “คารวธรรม” คือการเคารพความคิดเห็นของกันและกันของบุคคลในองค์การ เป็นการแสดง “สามัคคีธรรม” คือการร่วมมือกันทำงานของบุคคลในองค์การ และเป็นการใช้ “ปัญญาธรรม” คือการใช้ปัญญาของบุคคลในองค์การมาแก้ปัญหาจัดการกิจกรรมขององค์การ

ธรรมทั้งสามประการดังกล่าวนี้เรียกว่า **ธรรมแห่งประชาธิปไตย** หรือ **ธรรมาธิปไตย** จากนั้นก็ลงมือปฏิบัติการแก้ปัญหาตามที่คิดไว้แล้ววัดและประเมินผล ปรับปรุงแก้ไขตามขั้นทั้งสี่ของอริยสัจก็จะทำให้องค์การแก้ปัญหาได้ มีกิจการก้าวหน้าต่อไปเรื่อย ๆ

ถ้าจะกำหนดเป็นหลักการบริหารด้วยตัวย่อ ก็จะได้ดังนี้ ท.ส.น.ม

เมื่อ	ท	คือ	ตัวของ	ทุกซ์
	ส	คือ	ตัวของ	สมุทัย
	น	คือ	ตัวของ	นิโรธ
	ม	คือ	ตัวของ	มรรค

ถ้านำขั้นตอนทั้งสี่นี้มาสร้างเป็น วัฏจักรก็จะดังนี้

เรียกว่า **วัฏจักรอริยสังคีติ**

ผู้บริหารการศึกษาทั่วไทย์ ควรจะได้นำวัฏจักรอริยสังคีติมาใช้เป็นหลักการบริหารการศึกษาไทยกัน ดังที่ข้าพเจ้าเขียนโคลงสี่สุภาพชื่อการศึกษาไว้โคลงหนึ่งว่า

อริยสังคีติแล้ว

หัวใจ

บริหารการศึกษาไทย

แน่แท้

พึงความคิดเห็นใคร

เขาก่อน ด้วยนา

สรุปปฏิบัติแล้ว

ย่อมได้ผลดี

บุคลากรในองค์การต้องปฏิบัติงานด้วยการยึดหลักทศพิธราชธรรม 10 ประการ ได้แก่

1. การให้ทาน
2. ความประพฤติที่ดีงาม
3. ความเสียสละ
4. ความซื่อสัตย์
5. ความอ่อนโยน
6. ไม่หมกมุ่นในความสุขสำราญ
7. ความไม่โกรธ
8. ไม่ข่มเหงเบียดเบียนผู้อื่น
9. ความอดทน
10. ความไม่คลาดธรรม

การนำมาใช้

องค์การทั้งหลายไม่ว่าจะเป็นองค์การธุรกิจ อุตสาหกรรม หรือสถานศึกษา สามารถนำการบริหารตามหลักอริยสังคีติ มาใช้บริหารจัดการแก้ปัญหาขององค์การได้ ทำให้องค์การ สถานศึกษามีความก้าวหน้าและผลดีในการบริหารงาน

สำเร็จ บุญเรืองรัตน์

บรรณานุกรม

- พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). (2533). **วิธีคิดตามหลักพุทธธรรม**. กรุงเทพมหานคร: สหมิตร.
- สำเร็จ บุญเรืองรัตน์. (2534 ก). “สติปัญญา ความถนัด และ ความคิดกับการวัดและประเมินผล การศึกษา” ใน **หน่วยที่ 4 เอกสารประกอบการสอนชุดวิชาจิตวิทยา และสังคมวิทยา พื้นฐาน เพื่อการวัดและประเมินผลการศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช**. นนทบุรี : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- สำเร็จ บุญเรืองรัตน์. (2534). **มน102 มนุษย์กับการใช้เหตุผลและจริยธรรม**. กรุงเทพมหานคร: หจก.ไอเดียสแควร์.
- สำเร็จ บุญเรืองรัตน์. (2547). “ การบริหารตามหลักอริยสัจสี่,” **พุทธธรรม**. 52 (304) : 25 - 26.
- สำเร็จ บุญเรืองรัตน์. (มกราคม – มิถุนายน 2547). “การบริหารตามหลักอริยสัจสี่,” **วารสารบริหาร การศึกษามศว** 3(7) : 2-3.
- สำเร็จ บุญเรืองรัตน์. (2549). **การบริหารตามหลักอริยสัจสี่**. กรุงเทพมหานคร : SUNPRINTING.